

on-line > www.vulkani.rs
mail to > office@vulkani.rs

Naziv originala:
Colin Falconer
SILK ROAD

Copyright © Colin Falconer, 2011

Translation Copyright © 2013 za srpsko izdanje Vulkan izdavaštvo

ISBN 978-86-10-00257-7

Ova knjiga štampana je na prirodnom recikliranom papiru od drveća koje raste u održivim šumama. Proces proizvodnje u potpunosti je u skladu sa svim važećim propisima Ministarstva životne sredine i prostornog planiranja Republike Srbije.

Kolin Falkoner

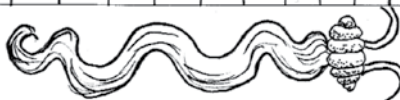
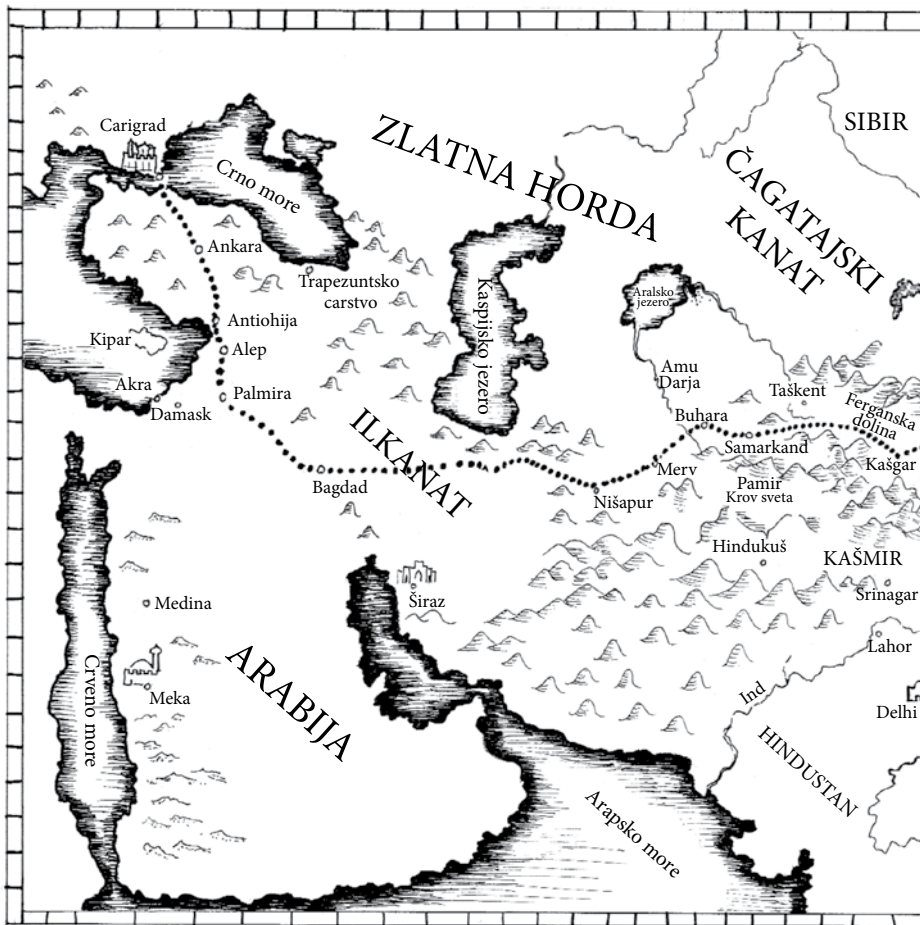
PUT SVILE

Prevela Branislava Maoduš

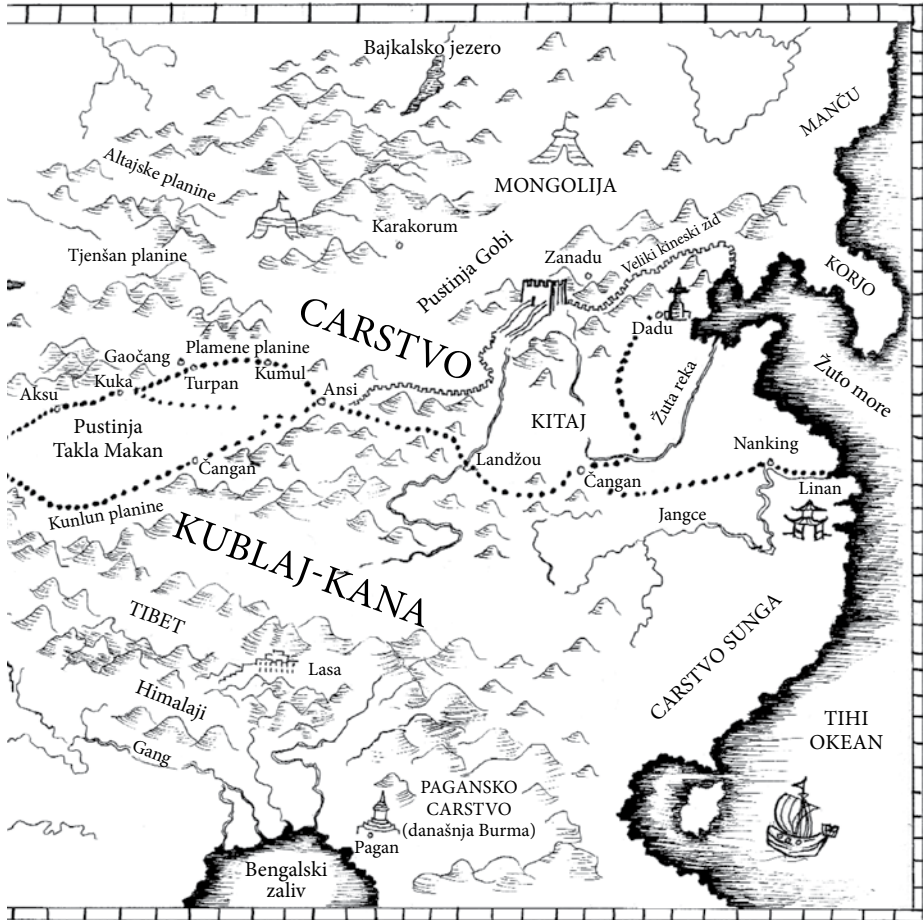

Beograd, 2013.

Ova knjiga je posvećena mojoj lepoj Dajani koja mi je
zalečila krilo i pokazala mi kako da opet poletim.

Put svile

Dadu – velika prestonica, koja se zvala i Kanbalik: Rezidencija velikog kana (danas Peking)
 Znanadu – danas Sangdu
 Linan – danas Hangdžou
 Kumul – danas Hami

Prolog

*Lion, Francuska
1293. leta gospodnjeg*

PRONAŠLI SU GA u klosteru. Ležao je na leđima, po bradi mu se već nahvatao led. Buncao je nešto o vitezu templaru, tajnoj misiji po papinoj naredbi i prelepoj ženi na belom konju. Sabrača su ga odnela u ćeliju i položila na tvrd ležaj na kome je spavao poslednjih dvadeset godina. Bio je star i ništa se više nije moglo učiniti. U očima mu je treperio hladan sjaj smrti. Jedan od braće otišao je po starešinu manastira koji treba da sasluša starčevu poslednju ispovest.

Soba je bila ledena poput smrti. Starešina je kleknuo pored starca. Negde u šumi, pod teretom snega, odlomila se i pala grana jele. Starca prenu taj zvuk i u zenicama mu zatitra žuti plamen sveće. Dah mu je zastajao u grudima, a starešina je nabrao nos zbog kiselog zadaha koji se širio.

Prošaputao je nešto; možda ime, ali reči su bile nerazgovetne.

„Vilijame“, promrmljao je starešina, „došao sam da saslušam tvoju ispovest.“

„Ispovest?“

„Primićeš oproštaj greha i još noćas ćeš se sresti s našim blaženim Spasiteljem.“

Vilijam se iscerio, a opat do srži stresao. Vilijam im je došao pod velom tajne, a sada će pod istim velom i otići. „Vode.“

Starešina mu je pridržao glavu i okvasio usne vodom iz drvene činije. Tako je hladno ovde. Vilijamov dah podizao se do tavanice u vidu retke izmaglice, kao da mu duh napušta telo.

„Neće mene dočekati naš blaženi Spasitelj.“

„Moraš da se ispovediš“, ponovio je starešina, sada već zabrinut da Vilijam neće stići da se ispovedi pre nego što ispusti dušu.

„Čeka me đavo. Razgoreva oganj za mene.“

Starešina oseti kako mu se jeza spušta niz kičmu na pomen i prizivanje zveri. „Živeo si svetačkim životom. Čega ti imaš da se plašiš?“

Vilijam podiže ruku i dotaknu rukav starešinine odore. „Pridi bliže“, rekao je. „Pridi bliže i reći ću ti... čega se... plašim.“

I D E O

Saracenski mesec

*Od Akre do Alepa
1259-1260.*

I

Ferganska dolina u tatarskom Čagatajskom kanatu Godina Ovce

ODUVEK JE SANJALA da može da leti.

Zamišljala je da se zemlja prostire pod njom, da je vidi onako kako izgleda u orlovom oku, da oseća vazдушna strujanja iz doline pod krilima, u tim trenucima je verovala da je za zemlju ne vezuju nikakvi srebrni okovi...

Kutelun zauzda konja i okrenu lice u susret severnom vetru, hladnoća joj je palila obraze. Snegom prekriveni vrhovi Krova sveta na kasnom poslepodnevnom suncu postali su ledenoplavi. Pod njom u dolini, crne jurte njenog plemena šćućurile su se poput lopova. Na ravnici se ništa nije kretalo. Ovde je bila potpuno sama, sama u neizmernoj tišini stepe.

Ovo je pravo koje sam stekla rođenjem, da sedim na leđima dobrog konja i da mi je lice vetrom opaljeno. Sprovede li otac svoju volju, daće me nekom uobraženku da mu rađam decu, održavam jurtu i muzem koze, i nikada više neću jahati na čelu očevog tumena. Pogrešnog sam pola rođena, sa srcem pastuva i repom kobile.

Da sam rođena u telu muškarca bila bih sledeći kan visoke stepe. Ostaje mi jedino uteha da će jednog dana jedan od mojih sinova vladati visokim pašnjacima. Čak i zbog toga ću morati da odem na pašnjak s muškarcem.

Osetila je mučninu i od same pomisli na potčinjavanje muškarcu.

Naravno da želi da ima decu. A i čeznula je za fizičkom utehom koju muškarac može da joj pruži. U poslednje vreme je s većim zanimanjem slušala lascivna ćaskanja udatih sestara. Ali kada bi uzela muža – premda je znala da će jednog dana to morati da učini – bila bi zauvek osuđena na njegovu jurtu.

Otac joj je pronašao novog prosca, sina nekog kana severno od Bajkal-skog jezera. Bila je to očeva dužnost, ali bio je to i mudar politički potez. A kako je bila Tatarica, imala je pravo da odbije prosca, kao što je učinila već mnogo puta do tada. Ovog puta se, međutim, nagodila s ocem. Ukoliko

uspe da joj pronađe mladića koji je bolji konjanik od nje, ona će mu se potčiniti i pristaće na brak.

Ovo nije moglo da se nazove otvorenim odbijanjem.

Začula je udaljeni krik i podigla oči. Ugledala je sokola kako zamahuje krilima u susret vetru.

Pogledaj joj samo braću. Gerel je pijanica, a Tekudaj ima pameti koliko i koza. Nisu se mogli meriti s njom ni po pameti ni po vatrenosti.

Rođena sam da budem više od suda u koji muškarac izliva seme.

Tada je sebi obećala, povikala je glasno da je čuje i Duh Beskrajnog plavog neba. Ali njene reči odneo je vetar.

II

KUTELUNIN OTAC KAJDU te zime ulogorio se u Ferganskoj dolini, u podnožju Krova sveta. Crne litice su se sa svih strana uzdizale prema nebu, poput pesnica božjih, a srebrne topole prošarale su padine. Na severu je duboki klanac sklopio dlanove oko tamnog jezera. Iznad njega se nadvijao greben Žena odlazi.

Prethodnu noć je na taj greben položio obezglavljena tela dveju koza. Da bi pobedili, ili Kutelun ili njen prosac Džebej, moraju da polože jednu lešinu pred njegovu jurtu.

Svi su se okupili da posmatraju dvoboj: muškarci u krznenim kaputima i filcanim kapama; žene sa slinavom decom u naručju. Zavladao je muk. Dah iz hiljada usta podizao se u mirnom jutarnjem vazduhu.

Džebejevi pratioci uzjahali su konje i čekali malo izdvojeni od ostalih. Mongolski konjići širokih leđa toptali su kopitima na jutarnjoj hladnoći.

Džebej je imao telo muškarca, ali lice kao u dečaka. Brzi i nepromišljeni pokreti odavali su nervozu. Otac ga je namršteno posmatrao.

Kajdu je izašao iz svoje jurte, prišao kćeri i položio ruku konju na vrat. Bila je visoka i suviše vitka za Tatarku, ali njenu vitkost skrivali su debeli kaput i čizme. Nosila je kapu opšivenu krznom, a oko nosa i usta obmotala je šal tako da joj se vide samo oči.

„Izgubi“, prošaputao je.

Tamne oči sevnuše. „Ako me zaslužuje, pobeđiće.“

„On je dobar mladić. Ne moraš da upotrebiš baš sve svoje veštine.“

Njen konj zagreba kopitom od uzbuđenja, željan da se dà u trk.

„Ako je dobar kao što tvrdiš, moje veštine neće biti dovoljne da ga pobedim.“

Kajdu se namrštio na ovu drskost. Poželeo je da su Tekudaj ili Gerel nasledili barem malo ovog vatrenog duha. Pogledao je nema bakarna lica. Većina žena se osmehivala njegovoj kćeri. Želele su da pobeđi.

„Sprovešće se volja onoga ko mi donese kozu!“, povikao je i zakoračio unazad.

Džebej potera konja napred tako da se našao rame uz rame sa Kuteluninim konjem. Nasmehio se i klimnuo Kajduu. Misli da može da pobeđi, pomislio je starac. Ne poznaje on svoju kćer.

Kajdu je podigao desnicu. Na njegov znak, trka je počela.

Žestok galop kroz gomilu ljudi, zatim dalje van kruga jurti, prema bridima prošaranim snegom. Džebej se pridigao u stremenu i divlje terao konja. Vetar mu je šibao lice. Kopita su udarala po zaleđenoj dolini. Osvrnuo se i video kako Kutelunin konj iznenada skreće; za svega nekoliko trenutaka udaljio se dvesta koraka i uputio prema najstrmijoj padini.

Zapitao se da li da počne za njom. Široka ivica kanjona nadvijala se nad njim. Dok je prethodnog dana ispitivao teren, odlučio se za najjednostavniji put uz greben. Sada je bilo kasno da menja odluku. Šta to ona radi? Možda je odabrala duži put; možda se trudi da mu osigura pobeđu. Nastavio je pravo prema klancu.

Ona želi da on pobeđi?

Kutelun se nasmešila zamišljajući Džebejevu zbunjenost. Zaista nije imao izbora. Ako krene za njom, ostaće iza nje i moći će da smanji prednost koju je postigla samo ako njen konj lipše. Šta mu je drugo preostalo nego da se drži očigledne staze?

Obišla je stenovitu izbočinu i uputila se prema tesnacu koji je zbog velike strmine nazvan Mesto gde je magarac lipsao. Konju su se zbog rastresitog škripljaca klizala kopita. Poterala ga je napred. Znala je da njegovo snažno srce i žilavi mišići mogu da podnesu taj napor. Koliko je samo puta jahala tuda, u drugim trkama, iz čiste zabave.

Siroti Džebej.

III

KUTELUN SE PAŽLJIVO spuštala niz planinu, koza joj je visila u desnoj ruci, krv se slivala po konju. Džebej je sedeo na crnoj kobili i čekao je, široko se osmehujući. Dakle, ipak je krenuo za njom. Odmah joj je bilo jasno šta namerava. Pomislio je da je slaba i da će moći da joj otme kozu, ovde u tesnacu, gde niko ne može da ih vidi.

Zauzdala je konja.

Zurili su jedno u drugo. „Nisi glup kao što izgledaš“, rekla mu je.

„Zar bi bilo toliko loše biti žena jednog kana?“

„Ja sam ćerka kana. Zasad mi je to dovoljno.“

Ispružio je ruku. „Možda si brža na konju, ali nisi dovoljno snažna. Zar misliš da možeš da pređeš pored mene s tim teretom?“

Ramena joj se opustiše u znak poraza. Nije očekivala da je dovoljno pametan da joj postavi zamku. Poterala je konja prema njemu i pružila mu kozu.

„Čekaj“, rekao je. „Pre nego što uzmem nagradu, moram znati šta sam osvojio. Nikada ti nisam video lice. Možda ne želim kozu.“ Stepske žene nisu nosile veo, jer su pre svega bile Tatarke, a tek onda muhamedanke, ali ona se ipak starala da joj oko lica u svakom trenutku bude obmotana svilenena ljubičasta marama; namera joj je bila da ga zaintrigira koliko i da ga razljuti. Čekao je dok je hvatala ivicu svilene marame i povlačila je u stranu.

Zagledao se u nju. „Ali ti si prelepa“, rekao je.

Prelepa, pomislila je; pa tako muškarci kažu. Bezvredan poklon za tatarsku princezu. Lepota je dar pokornosti.

„A i snažnija sam nego što izgledam“, rekla je i jednim brzim i smišljenim pokretom desne ruke i kukova zamahnula krvavom kozom i oborila ga iz sedla. Pao je na zaleđenu zemlji i ostao da leži, stenjući.

Kutelun ga nije udostojila ni pogleda. Poterala je konja maltene preko njega i otkasala dalje tesnacem.

Kajdu se zagledao u mrtvu kozu pred sobom. Gurnuo ju je čizmom gotovo kao da je očekivao da beživotno meso oživi. Naposljetku je pogledao svoju kćer. „Dakle, pobedila si.“

„Džebej je budala.“

Kajdu je pogledao Džebejevog oca koji je kamenog lica sedeo na konju i, zahvaljujući providenju, bio suviše udaljen da bi čuo sažeti opis sinovljevog karaktera. „On je kanov sin.“

„Ledeni vetar podjednako šiba i princa i kozu.“

Kutelun je videla da je braća posmatraju s ulaza očeve jurte, na licima im se jasno videlo da su razočarani ishodom takmičenja. „Kada bi Tekudaj bio više nalik tebi“, rekao joj je Kajdu tiho. Kutelun se široko osmehnula ispod ljubičaste marame. Bila je ovo najveća moguća pohvala.

Nakon što je Džebej napustio logor s ocem i pratnjom i vratio se u zaleđenu pustoš Bajkalskog jezera, pleme je odlučilo da nadene novo ime tesnacu na kojem je Kutelun izvojevala pobjedu. Otada ga više nisu zvali Mesto gde je magarac lipsao.

Nazvali su ga Mesto gde je magarca oborila koza.

IV

Tvrđava templara u Akri

1260. leta gospodnjeg

Proslava Bogojavljenja

ŽOSRAN SARAZINI BIO je sam i na kolenima. Samo je jedna lampa gorela u tmni kapele pred zoru, plamen se ogledao u crno-zlatnoj ikoni Bogorodice iznad oltara. Ovaj grmalj kratko podšišane smeđe kose pognuo je glavu i pomerao usne nemo moleći Gospoda da mu oprosti greh koji on sebi nije mogao da oprosti.

U umu je bio daleko od prašnjavih palestinskih ulica i presa za masline; čuo je škripu grana drveća pod teretom snega, osećao miris vlažnog krznog i studen hladnih kamenih zidova.

„Znao sam da grešim, ali nisam joj mogao doleteti“, mrmljao je.

Desilo se jednog jutra ubrzo nakon proslave Rođenja Hristovog. Želela je da ide da jaše šumom i on je, na zahtev svog oca, pristao da je prati.

Jahala je kestenjastu kobilu, oholu i prefinjenu kao što je i sama bila. Otakako je došla da živi sa Žosranom i njegovim ocem, jedva da mu je uputila koju ljubaznu reč.

Ničim mu nije dala do znanja da njegovo prisustvo ostavlja na nju dublji utisak od prisustva nekog konjušara.

Zašli su duboko u šumu i njena kobila nagazila je na zečju jamu i postrnula. Pala je s konja i ostala nepomično da leži na zaleđenom tlu. On je skočio s konja plašeći se da je nešto slomila. Ali kada se nadvio nad nju, otvorila je oči, bile su krupne i tamne kao greh, i on je osetio kako mu se utroba vezuje u čvor.

Nasmešila se. Nikada to neće zaboraviti.

Rekla je da je povredila samo zglob i naredila mu da joj pomogne da se vrati u sedlo.

Da li je iskušenje bilo takvo da mu se nije moglo odoleti ili mu jednostavno on nije mogao odoleti? Dok ju je uzimao u naručje, osetio je toplinu njenog tela i iznenadnu želju da joj ukrade poljubac. Mislio je da će ga odgurnuti, a ona ga je privukla sebi. Zastenjao je nemoćan da se zaustavi. Njegova muškost, još neoprobana, bila je čvrsta poput hrasta, a zaleđeno tlo je moglo, što se njega u tom trenutku ticalo, biti i prekrivač od medvedeg krzna i perjani jastuk.

Iznenada, i na njegovo veliko čuđenje, našao se u njoj.

A čega se sada sećao? Samo naviranja krvi u uši, udaranja konjskih kopita, slanog ukusa njenog vrelog jezika.

Mučila ga je slatkim stezanjem svoje utrobe. Lice joj je poprimilo više bolnu nego zadovoljnu grimasu. Kao životinja.

Pokušao je da odloži vrhunac, ali nije uspeo. Opsovao je svoju mladost i neiskustvo. Brzo je ispustio seme, sluzava toplota izlila se iz njegovog stomaka. Osećao se slabo i prazno.

Grubo ga je odgurnula i on je, dahćući, ležao na leđima i zurio u isprano plavo nebo, osećajući kako se mraz topi i natapa mu lanenu košulju. Spustila je suknju, odšepala do konja i uzjahala bez njegove pomoći. Potom je odjahala i ostavila ga da leži butine umrljane telesnim sokovima.

Da je bila neka služavka, ne bi bilo nikakve štete. Ali nije bila. Kada se naposletku pridigao, čuo je u ušima zvonjavu đavoljeg smeha i težina krivice poče da mu pritiska želudac poput olovne šipke.

Na putu kući plakao je zbog onoga što je učinio. Ali je sat kasnije već počeo da kuje planove kako da još jednom obavi tu đavolju rabotu.

V

VILIJAM OD AUGZBURGA je u Svetoj zemlji boravio svega dva dana i već mu se zgradila.

Akra je bila deo krstaške kraljevine Jerusalim i on je došao očekujući da nađe bastion pobožnosti; umesto toga, zatekao je vitezove i plemiće kako vreme provode u zabavi kao Saraceni.

Stigao je na mletačkoj trgovačkoj galiji pre nekoliko dana. Obuzelo ga je oduševljenje dok je pored kapetana stajao na krmi i posmatrao kako se velika tvrđava uzdiže iz mora. Evo Palestine, Zemlje preke mora – Utremer, kako su je Franci zvali – svetog mesta rođenja Gospoda našeg. Konačno će gaziti stopama proroka. Čvrsto je stegao drvenu ogradu, toliko čvrsto da su mu zglavci pobeledi.

Gospode Bože moj, dozvoli mi da ti služim! Dozvoli da umrem za Tebe, ako je to volja Tvoja!

Jedra su se napela na vetru kada je kormilar nalegao na kormilo. Mor-nari su se uzverali uz konopce do svojih pozicija na pramčanom i glavnom jarbolu. Dok su ulazili u luku, posmatrao je kako talasi šalju penu visoko uza zidine masivnog utvrđenja.

Iza krstaških borbenih kula i tornjeva Vilijam je ugledao kupole muhamedanskih džamija i minarete. Njihovo prisustvo podsećalo je da je Gospod, čak i ovde, pod opsadom. Saracenske palate odavno su osveštane i pretvorene u hrišćanske crkve, ali debeli zidovi zamka bili su sve što je delilo hodočasnike od bezbožničkih hordi. Pošto je Jerusalim izgubljen, Akra je postala simbol nade svakoj duši hrišćanskog sveta, božja predstraža među neznabošcima.

A on će biti njen spasitelj.

Ali ovo zanosno obećanje nije se obistinilo. Ne samo da Akra nije bila sveta predstraža hrišćanstva, već je bila još jedan u nizu smrdljivih i vrelih saracenskih gradova. U uskim uličicama gurali su se neznabošci, na svakom koraku viđao je turbane, jevrejski i muhamedanski čadori izvirali su sa svih strana, a ulice su bile zatrpane prljavštinom i izmetom; zadah koji se dizao s kaldrme bio je gotovo opipljiv. Bazari su od svitanja do sumraka odjekivali žamorom trgovaca.

Tamnoputi muhamedanci orlovskog nosa i glave umotane u kufije zurili su u njega očima grabljivica, punim otrova. Od njihovih pogleda osećao se

ukaljano, mada ih se nije plašio jer su templari stražarili na svakoj gradskoj kapiji, lako uočljivi u belim tunikama s crvenim krstom.

Zapanjio ga je broj neznabožaca i njihova drskost. Ništa se bolje nisu ponašali ni plemići iz Akre, što bi užasnulo svakog dobrog hrišćanina. Živeli su u mermernim palatama, zidove su ukrašavali svilenim ćilimima, a tavanice u svim odajama bile su visoke. Živeli su u raskoši i izopačenosti, što je bila uvreda za svakog bogobojažljivog hrišćanina.

A uvredili su ga već prve večeri po dolasku u Akru: ponudili su mu da se okupa.

Nosili su široke svilene odore, a ponekad čak i turbane, oponašajući Saracene. Njihove supruge oblačile su se kao muslimanke. Nosile su velove i tunike ukrašene dragim kamenjem i raskošne svilene haljine, šminkale oči kajalom i zalivale se parfemima kao bludnice iz Damaska.

Nije očekivao da će ovo zateći kada je napuštao Rim.

U poslednje dve decenije sveti pohod na Utremer bio je niz katastrofa. Jerusalem, koji je pre dva veka otet nevernicima na zahtev tadašnjeg pape, opet je pao u ruke Saracenicima, a 1244. godine opljačkala ga je turska horda, plaćenici sultana Ajuba. Nema ni deset godina kako je Luj IX lično uzeo krst s namerom da spase Sveti grad od nevernika, ali je njegov pohod neslavno završio na delti Nila, a sam Luj pao je u ruke neprijatelju, koji je tražio da se za njega plati otkup.

Vilijam se nadao da će zateći kako se ti opkoljeni garnizoni koji su još u hrišćanskim rukama – u Akri, Antiohiji, Jafi i Sidonu – svim silama trude da povrate Sveti grad. A umesto toga je video da su zaokupljeni zaradom, da otvoreno trguju sa Saracenicima i da su u prijateljskim odnosima s njima. Trgovci iz Đenove, Pize i Venecije čak su se međusobno sukobljavali oko trgovačkih puteva.

Velika džamija u Akri je, sasvim primereno, pretvorena u hrišćansku crkvu, ali je Vilijam na svoj užas otkrio da je bočna kapela ustupljena muhamedancima. Još jednom se sasvim opravdano razbesneo kada je otkrio da džamija na Govedem zdencu uopšte nije osveštana i da se muhamedanci u njoj i dalje bez zazora mole; a hrišćanski oltar nalazio se rame uz rame s neznabožačkim.

Očekivao je da će grad biti očišćen od Saracena, ali na ulicama su se čak mogle videti i prostitutke i prodavci hašiša.

Ali on je papin izaslanik i ne sme dozvoliti da ga ovdašnja ogrezlost u greh odvrti od zadatka koji mu je poveren. A ako je suditi po vestima koje je upravo primio, nema vremena za gubljenje.